

Sygn. akt V ACa 57/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 marca 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia SA Ewa Kaniok (spr.)

Sędziowie: SA Edyta Jefimko

SA Joanna Piwowarun-Kołąkowska

Protokolant: Małgorzata Szmit

po rozpoznaniu w dniu 30 marca 2021 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. W.

przeciwko E. C.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 20 listopada 2020 r., sygn. akt II C 675/19

I. oddała obie apelacje;

II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego.

Joanna Piwowarun-Kołąkowska Ewa Kaniok Edyta Jefimko

Sygn. akt V ACa 57/21

UZASADNIENIE

W dniu 31 grudnia 2018 roku A. W. wniósł pozew przeciwko E. C., domagając się zasądzenia na swoją rzecz kwoty 80 000 zł tytułem zachowku po ojcu – C. W. oraz zwrotu kosztów procesu. Uzasadniając żądanie wskazał, że razem z pozwaną nabył z ustawy spadek po C. W., w skład którego nie wchodzi żadne wartościowe przedmioty, jednakże spadkodawca dokonał na rzecz pozwanej darowizny lokalu przy ul. (...) w W. o wartości co najmniej 360 000 zł.

Dnia 10 lipca 2020 roku Sąd Okręgowy wydał wyrok zaoczny, którym zasądził od E. C. na rzecz A. W. kwotę 80 000 zł (punkt I), zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 9 417 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt II) i wyrokowi zaocznemu nadał rygor natychmiastowej wykonalności (punkt III).

Pozwana wniosła sprzeciw od wyroku zaocznego, domagając się jego uchylenia, oddalenia powództwa w całości i zasądzenia zwrotu kosztów postępowania.

Pismem procesowym z dnia 10 września 2020 roku A. W. wniósł o oddalenie sprzeciwu od wyroku zaocznego oraz zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kwoty 80 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 1 marca 2015 roku do dnia zapłaty i kosztami procesu.

Wyrokiem z dnia 20 listopada 2020 roku Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie w punkcie pierwszym uchylił w całości wyrok zaoczny z dnia 10 lipca 2020 roku; w punkcie drugim zasądził od E. C. na rzecz A. W. kwotę 80 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 kwietnia 2015 roku do dnia zapłaty; w punkcie trzecim oddalił powództwo w pozostałym zakresie; w punkcie czwartym zasądził od E. C. na rzecz A. W. kwotę 9 417 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Z ustaleń faktycznych, jakie legły u podstaw tego rozstrzygnięcia wynikało, że C. W., będący ojcem powoda i mężem pozwanej, zmarł 18 listopada 2014 roku w W.. Spadek po C. W. na podstawie ustawy nabyli w udziałach po 1/2 części powód i pozwana.

Od listopada 2011 roku C. W. był właścicielem dwupokojowego mieszkania o pow. 39,60 m², zlokalizowanego przy ul. (...) w W.. Zawarcie ze spółdzielnią mieszkaniową umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu i przeniesienia jego własności poprzedzone było nabyciem spółdzielczego prawa do ww. lokalu poprzez zamianę na przysługujące C. W. prawo najmu lokalu komunalnego w O..

W dniu 16 sierpnia 2014 roku E. C. i C. W. zawarli związek małżeński.

W dniu 20 października 2014 roku C. W. i E. C. zawarli umowę darowizny prawa własności ww. lokalu. Wartość przedmiotu darowizny określona została na 300 000 zł. C. W. oświadczył dodatkowo, że darowizna jest zwolniona z obowiązku zaliczenia na schedę spadkową.

Pismem z dnia 17 marca 2015 roku A. W. wezwał E. C. do niezwłocznej zapłaty kwoty 90 000 zł tytułem zachowku po C. W.. E. C. nie uiszczała na rzecz powoda żądanej kwoty.

Pismem z dnia 12 października 2015 roku pełnomocnik A. W. wezwała E. C. do wyjawienia przedmiotów wchodzących w skład spadku po C. W.. W odpowiedzi, pozwana przekazała spis 170 ruchomości, głównie książek, lekarstw, ubrań, rzeczy domowego użytku, nie posiadających wartości rynkowej, a także wskazała, że umową z dnia 20 października 2014 roku nabyła od C. W. w drodze darowizny prawo własności lokalu mieszkalnego przy ul. (...) oraz, że w latach 2009-2012 udzieliła C. W. pożyczek pieniężnych na zamianę lokalu i wykup lokalu przy ul. (...). Pełnomocnik powoda pismem z dnia 16 listopada 2015 roku zwracała się do pozwanej o przekazanie kopii umowy darowizny i kopii umów pożyczek celem ustalenia składu majątku spadkowego, jednak wezwanie to pozostało bez odpowiedzi.

W styczniu 2016 roku A. W. wystąpił z wnioskiem o wyjawienie przez E. C. przedmiotów wchodzących w skład spadku po C. W.. E. C. poinformowała, że potwierdza wykaz przedmiotów spadkowych przekazany w listopadzie 2015 roku pełnomocnikowi A. W. a także, iż do końca czerwca 2016 roku spłaciła zobowiązania zmarłego męża w kwocie 46 200 zł i 2 000 euro. Finalnie - wniosek o wyjawienie przedmiotów spadkowych został oddalony.

W styczniu 2018 roku A. W. wystąpił z wnioskiem o zawiązanie E. C. do próby ugodowej w sprawie o zapłatę kwoty 90 000 zł tytułem należnego mu po ojcu zachowku. Do zawarcia ugody nie doszło.

C. W. i matka powoda rozwiedli się, gdy powód miał około 10 lat, a po około 2 latach od rozvodu ojciec powoda wyprowadził się do innego lokalu w O.. A. W. z dzieciństwa zapamiętał ojca jako osobę nadużywającą alkoholu. Po rozpadzie związku rodziców A. W. nie był wychowywany przez ojca. Gdy był starszy spotykał się z ojcem, odwiedzając go przy okazji otrzymywania od niego alimentów, które pobierał do ukończenia nauki w 26 roku życia. Relacje powoda z ojcem nigdy nie były zażyłe, ojciec powoda był osobą skrytą, nie opowiadał synowi o sobie i swoim życiu. Ojciec powoda nie informował syna o tym, iż od około 2005 roku „pomieszkuje” z pozwaną w W. i około 2009 roku kontakty powoda z ojcem ustały. A. W. nie zabiegał o kontakty z ojcem, był urażony jego postępowaniem, traktował go jako osobę uzależnioną od alkoholu i tym tłumaczył sobie jego postępowanie, miał do niego żal o wydarzenia z przeszłości.

Ojciec powoda ani pozwana nie informowali powoda o planie i realizacji planu zamiany mieszkania komunalnego w O. na mieszkanie w W., o wyprowadzce C. W. na stałe do W., o ślubie C. W. i pozwanej ani o pogarszającym się stanie zdrowia C. W., w tym jego długotrwałym leczeniu i pobycie w szpitalu w maju 2014 roku. Gdy C. W. po raz kolejny był hospitalizowany w listopadzie 2014 roku i lekarze przekazali pozwanej, że jest on umierający, dopiero wówczas pozwana zawiadomiła telefonicznie A. W. o stanie zdrowia jego ojca. Następnego dnia C. W. zmarł.

Sąd Okręgowy wskazał, że podstawą prawną powództwa jest przepis art. 991 §2 k.c. w zw. z art. 1000 § 1 k.c.. Stosownie do art. 991 §2 k.c. jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Art. 1000 § 1 k.c. stanowi zaś, iż jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku.

Pozwana kwestionowała legitymację czynną powoda, prezentując pogląd, iż A. W. jako spadkobierca ustawowy C. W. nie jest osobą uprawnioną do zachowku. Zdaniem Sądu stanowisko pozwanej nie jest uzasadnione. Art. 991 §2 k.c. normuje wprost sytuację, gdy dana osoba, mimo powołania jej do spadku, nie otrzymała należnego jej zachowku i jest uprawniona do żądania uzupełnienia zachowku od współspadkobiercy. Oznacza to, że spadkobierca może być uprawniony do zachowku. Z treści art. 991 §1 k.c., a konkretnie ze sformułowania „którzy byliby powołani do spadku z ustawy” nie można wywodzić wniosku, że do zachowku uprawniony zostaje tylko ten, kto byłby spadkobiercą ustawowym gdyby nie doszło do dziedziczenia testamentowego. Znaczące są regulacje zamieszczone w art. 999¹ k.c. i art. 1000 k.c., interpretowane w powiązaniu z art. 991 §2 k.c., przewidujące, iż jeśli osoba powołana do spadku nie może otrzymać należnego jej zachowku od współspadkobiercy - z uwagi na ograniczenie jego odpowiedzialności na podstawie art. 998 §1 k.c. — może żądać sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku od osoby na rzecz której został uczyniony zapis windykacyjny doliczony do spadku (art. 999¹ §1 k.c.) lub od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku (art. 1000 §1 k.c.). W ocenie Sądu I instancji twierdzenia pozwanej, iż nie ponosi ona odpowiedzialności za zapłatę zachowku powodowi, będącemu razem z nią spadkobiercą ustawowym C. W., nie znajdują uzasadnienia prawnego.

Zgodnie z art. 991 §1 k.c., definiującym pojęcie zachowku, zstępnym należy się połowa wartości udziału spadkowego, a jeśli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, jaki by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym. W rozpatrywanej sprawie C. W. należy się zachówek równy połowie wartości udziału spadkowego.

Obliczenie wartości spadku dla potrzeb ustalenia zachowku odbywa się według zasad unormowanych w art. 922 k.c. i art. 993 - 995 k.c., a jego efektem jest ustalenie czystej wartości spadku (substratu zachowku). Czysta wartość spadku stanowi różnicę między stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku, a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych. Istotne są regulacje zamieszczone w art. 993 — 995 k.c., precyzujące sposób ustalania stanu czynnego i stanu biernego spadku.

Sąd Okręgowy podał, że spadek po C. W. był tzw. spadkiem pustym, gdyż spadkodawca nie pozostawił po sobie rzeczy przedstawiających wartość majątkową, jednakże darował na rzecz pozwanej prawdę odrębnej własności lokalu mieszkalnego. Darowizna ta podlega doliczeniu do spadku. Stosownie do dyspozycji art. 994 §1 k.c. nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Analizowana darowizna została dokonana na mniej niż miesiąc przed śmiercią C. W. oraz została uczyniona na rzecz małżonki, tj. osoby powołanej do dziedziczenia i uprawnionej do zachowku, a z uwagi na jej przedmiot i wartość nie może być uznana za drobną darowiznę, zwyczajowo przyjętą w stosunkach między współmałżonkami. Chybiony jest argument pozwanej, jakoby oświadczenie darczyńcy o zwolnieniu darowizny z zaliczenia na schedę spadkową powodowało wyłączenie możliwości doliczenia darowizny do spadku przy obliczaniu substratu zachowku.

Art. 1039 §1 k.c. znajduje zastosowanie jedynie przy dziale spadku, jako że jest umiejscowiony w tytule VIII księgi IV kodeksu cywilnego, poświęconym wspólności majątku spadkowego i działowi spadku i wprost stanowi „jeżeli w razie dziedziczenia ustawowego dział spadku następuje [...] między zstępnymi i małżonkiem, spadkobiercy ci są wzajemnie zobowiązani do zaliczenia na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn [...]”. W rozpoznawanej sprawie nie dochodzi zaś do działu spadku. Zastosowanie natomiast znajduje art. 993 k.c., zgodnie z którym przy obliczaniu zachowku do spadku należy doliczyć darowizny dokonane przez spadkodawcę, a jedyne wyłączenia od tej zasady normuje art. 994 k.c.

Ponieważ doliczona do spadku darowizna jest jedynym wartościowym składnikiem substratu zachowku, granice odpowiedzialności pozwanej za zapłatę należnego powodowi zachowku normuje art. 1000 §1 zd. 2 i §2 k.c. W toku postępowania pozwana nie zanegowała twierdzeń powoda o aktualnej wartości lokalu mieszkalnego będącego przedmiotem darowizny (tj. 320 000 zł) i Sąd uznał tę okoliczność za niesporną. Dodatkowo zauważył, że twierdzenia powoda o wartości lokalu zostały uprawdopodobnione poprzez przedstawienie ofert sprzedaży podobnych lokali, jak i poprzez określenie przez samą pozwaną i darczyńcę wartości owego lokalu w 2014 roku na 300 000 zł (a wzrost cen nieruchomości w W. od tego momentu jest okolicznością notoryjną) oraz poprzez oferowanie przez pozwaną lokalu do sprzedaży właśnie za kwotę 320 000 zł. W tych realiach, Sąd nie dopatrył się konieczności dopuszczania z urzędu dowodu z opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości, gdy pozwana reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika nie zaprzeczyła twierdzeniom powoda o aktualnej wartości przedmiotu darowizny. Jako że pozwana jest także osobą uprawnioną do zachowku po C. W., jej odpowiedzialność za zachówek należy powodowi ograniczać się do kwoty 240 000 zł (art. 1000 §2 k.c.) — powód domaga się jednak zapłaty kwoty zdecydowanie niższej.

Sąd podał, że ani w sprzeciwie od wyroku zaocznego, ani na późniejszym etapie postępowania pozwana nie sformułowała wprost twierdzenia by w skład spadku po C. W. wchodziły długi spadkowe, jedynie z twierdzeń pozwanej przytaczanych w tzw. stanie faktycznym sprzeciwu od wyroku zaocznego i pism pozwanej składanych w innych postępowaniach sądowych zdaje się wynikać, że spadek miałby być obciążony długami. Jednakże okoliczność ta nie została udowodniona. Sąd zwrócił uwagę, że w wykazie przedmiotów wchodzących w skład spadku i w sprzeciwie od wyroku zaocznego pozwana powoływała się na fakt udzielania przez siebie C. W. pożyczek w latach 2009-2012, przedkładając na tę okoliczność trzy pokwitowania. Symptomatyczne jest, że o istnieniu tak znaczącego zobowiązania C. W. na dzień 18 listopada 2014 roku pozwana nie wspominała ani w toku przesłuchania w niniejszej sprawie ani składając odpowiedź na wniosek o wyjawienie przedmiotów spadkowych w sprawie I Ns 799/16 Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie. Co więcej, mimo zakwestionowania tej okoliczności przez powoda, pozwana nie przedłożyła ani umów mających dokumentować ww. transakcje (między wówczas osobami dla siebie obcymi), ani potwierdzeń odprowadzenia podatków od nich (który to obowiązek pozwanej, jako księgowej, był doskonale znany), nie wykazała skąd posiadała środki przewyższające 200 000 zł, faktu ich wypłaty z własnego rachunku bankowego itp. Powyższe okoliczności sprawiły, że Sąd nie uznał za udowodnione twierdzeń o istnieniu ww. zobowiązania na dzień śmierci C. W.. Sąd uznał za niewiarygodne zeznania pozwanej w części, w jakiej pozwana powoływała się na istnienie długów spadkowych w postaci zobowiązań zaciągniętych przez C. W. u osób trzecich na sfinansowanie kosztów leczenia. Zważywszy na oczywiste zainteresowanie pozwanej wynikiem postępowania, zeznania pozwanej nie mogły być wyłącznym dowodem na tę okoliczność, a do akt sprawy nie zostały złożone ani umowy pożyczki, ani potwierdzenia przekazania pieniędzy na rzecz C. W., ani notatki obrazujące stan rozrachunków z pożyczkodawcami, ani też nie wnioskowano o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków na ww. okoliczności. Sąd zauważył, że zeznania pozwanej nie precyzowały sumy zobowiązań, ilości pożyczkodawców, dat zaciągnięcia pożyczek itd., uniemożliwiając dokonanie jakichkolwiek ustaleń.

W konsekwencji, Sąd Okręgowy ustalił czystą wartość spadku po C. W. na kwotę 320 000 zł. Oznacza to, iż należny powodowi zachówek stanowi równowartość 1/4 udziału w spadku i wyraża się kwotą 80 000 zł i o zapłatę tej kwoty powodowi przysługiwało roszczenie względem pozwanej tytułem pokrycia zachowku.

Jak podał dalej Sąd I instancji, mimo iż pozwana wprost nie formułowała zarzutu sprzeczności żądania powoda z art. 5 k.c. i nie domagała się miarkowania zachowku lub oddalenia powództwa na tej podstawie, Sąd analizował przytaczane przez pozwaną twierdzenia o braku relacji rodzinnych między powodem a jego ojcem pod kątem tego

przepisu. Stosownie do art. 5 k.c. czynienie użytku ze swego prawa w sposób sprzeczny z zasadami współzycia społecznego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, iż zastosowanie art. 5 k.c. w sprawie o zachowek jest dopuszczalne i może prowadzić do oddalenia żądania lub pomniejszenia zasądanego zachowku, jednak może to nastąpić jedynie w wyjątkowych sytuacjach. W ocenie Sądu pozwana nie udowodniła by powód dopuścił się zachowań stypizowanych w art. 1008 k.c.. Pozwana zdawała się powoływać na art. 1008 pkt 3 k.c. twierdząc, że powód nie utrzymywał jakichkolwiek kontaktów ze swoim ojcem. Sąd zauważył, że powód przeczył tej okoliczności i przedstawiał, że relacje te zostały zarzucone około 2009 roku z przyczyn leżących po stronie C. W.. Jedynym dowodem zaoficerowanym przez pozwaną był dowód z przesłuchania stron, który pozwala na ustalenie, że relacje powoda z ojcem były trudne, powód nie był wychowywany przez ojca od czasu rozstania się jego rodziców, miał żal do ojca i uważał go za osobę uzależnioną od alkoholu oraz, że ojciec powoda nie dążył do utrzymywania i zacieśniania kontaktów z synem. Powód i pozwana częściowo rozbieżnie przedstawiali charakterystykę relacji powoda z ojcem, będąc jednak zgodni co do tego, że powód nie został nigdy poinformowany o złym stanie zdrowia ojca, o jego zamieszkiwaniu w W., o jego ślubie z pozwaną czy o kolejnych pobytach w szpitalu. Sąd stanął na stanowisku, iż niekwestionowany brak relacji rodzinnych powoda ze spadkodawcą w okresie od 2009 roku nie może być uznawany za wynik działań (zaniechań) powoda, lecz stanem tym należy obciążyć spadkodawcę. To spadkodawca, jako ojciec, winien zadbać o nawiązanie relacji z synem i dbać o utrzymywanie owej relacji w całym okresie dzieciństwa i młodości syna — a C. W. tego nie czynił, ograniczając się do realizowania obowiązku alimentacyjnego. Pozwana nie zaoficerowała jakiegokolwiek dowodu wykazującego, że ojciec powoda starał się po 2009 roku utrzymywać kontakt z synem (przykładowo - zeznań świadków), a tylko uporczywe odtrącanie takich prób i odmowa utrzymywania kontaktów przez powoda oraz odmowa udzielenia pomocy ojcu, o potrzebie udzielenia której powód byłby poinformowany, mogłyby być uznawane za działanie zbliżone do stypizowanego w art. 1008 pkt 3 k.c.

Mając powyższe na względzie oraz dokonaną po wniesieniu sprzeciwu od wyroku zaocznego modyfikację żądania pozwu, polegającą na zgłoszeniu żądania zasądzenia odsetek za opóźnienie, Sąd — dla zapewnienia czytelności rozstrzygnięcia - uchylił w całości wyrok zaoczny, a następnie zasądził na rzecz A. W. kwotę 80 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 kwietnia 2015 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie dotyczącym odsetek jako nieuzasadnione.

Podstawą rozstrzygnięcia o odsetkach jest art. 481 §1 i §2 k.c.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach procesu jest art. 98 §1 i 3 k.p.c. zw. z art. 99 k.p.c.,

Apelację od powyższego wyroku wniosły obie strony.

Pozwana zaskarżyła wyrok w części, w zakresie pkt II oraz pkt IV zarzucając naruszenie:

1. art. 991 § 1 k.c. przez jego nie zastosowanie w sprawie i uznanie, że w okolicznościach sprawy A. W. przysługuje połowa wartości udziału spadkowego, który by mu przysługiwał przy dziedziczeniu ustawowym (zachowek), czyli kwota 80.00 zł;
2. art. 991 § 2 k.c. w związku z art. 1000 § 1 k.c. przez ich zastosowanie i uznanie, że roszczenie powoda o zachowek po zmarłym ojcu, ma oparcie w tych przepisach, gdy z przepisu art. 991 § 1 k.c. wprost wynika, że nie jest on bynajmniej osobą in concreto uprawnioną do zachowku;
3. art. 481 § 1 i 2 k.c. przez ich zastosowanie w sprawie i uznanie, że na tych podstawach powodowi przysługują odsetki za opóźnienie liczone od dnia 1 kwietnia 2015 r. do dnia zapłaty, w sytuacji gdy otwarcie spadku nastąpiło w dniu 18 listopada 2014 r., roszczenie o zapłatę odsetek zgłoszono pismem z dnia 7 września 2020 r., roszczenie powoda stało się dopiero wymagalne z chwilą wyrokowania (20.11.2020 r.) i co najwyżej od tej chwili należałyby się odsetki za opóźnienie, a więc doszło do naruszenia art. 455 k.c.;
4. art. 74 § 2 k.c. mimo przedkładania sądowi przez pozwaną oświadczeń spadkodawcy o zaciągniętych przez jej konkubenta pożyczkach przekraczających 2.000 zł, a więc przedkładania „początku dowodu na piśmie” sąd uznał,

że wobec braku umów pożyczek spadek nie był obciążony długami spadkowymi, wykazywanymi przez pozwaną w postępowaniu przed Sądem I instancji (a w tym w sprawie I Ns 799/16 w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie), mającymi wpływ na wysokość zachowku (jego znaczące pomniejszenie);

5. błędne ustalenie faktyczne, że czysta wartość spadku po C. W. wynosiła 320.000 zł, choć była to co najwyżej uznana przez pozwaną wartość darowizny a nie spadku, a zarazem, że spadek po C. W. był spadkiem „pustym”, gdyż spadkodawca nie pozostawił po sobie rzeczy przedstawiających wartość majątkową, choć pozwana oraz pełnomocnik powoda przedłożyli Sądowi wykazy rzeczy ruchomych wchodzących w skład spadku, co do których Sąd dowolnie uznał, że nie mają one wartości rynkowej bez oparcia w dowodzie w sprawie;

6. art. 5 k.c. w związku z art. 1008 pkt 3 k.c., po ustaleniu okoliczności, że powód uporczywie nie utrzymywał jakiegokolwiek kontaktu z chorym ojcem po 2009 r., a co miało miejsce według Sądu akurat z przyczyn leżących po stronie C. W., a nie było skutkiem zaniechań lub obojętności powoda w utrzymywaniu jakichkolwiek relacji z ojcem.

Skarżąca wniosła o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów wymienionych w sprzeciwie z dnia 31.07.2020 r. do wyroku zaocznego z dnia 24 lipca 2020 r. oraz w piśmie powoda z dnia 7.09.2020 r. w pkt 1, 4-6 z powodu istnienia takiej potrzeby dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy. Nadto z ostrożności procesowej wniosła o rozpoznanie sprawy również poza zakresem zgłoszonych zarzutów, stosownie do art. 378 k.p.c.

W konkluzji skarżąca wniosła o zmianę wyroku w części dotyczącej pkt II przez oddalenie powództwa oraz w części dotyczącej pkt IV przez orzeczenie, że zasądza się od A. W. na rzecz E. C. koszty procesu w I instancji według norm przepisanych; zasądzenie kosztów postępowania przed Sądem II instancji.

Powód zaskarżył wyrok w części w zakresie punktu I, zarzucając naruszenie art. 347 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie to jest uchylając wyrok zaoczny w całości, pomimo iż w punkcie II wyroku Sąd Okręgowy w całości zasądził na rzecz powoda żądanie pozwu z tą tylko zmianą, iż zasądził dodatkowo na rzecz powoda odsetki ustawowe liczone od dnia 1 kwietnia 2015 roku do dnia zapłaty.

W konkluzji skarżący wniósł zmianę wyroku w zakresie objętym apelacją oraz zasądzenie od pozwanej zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Powód wniósł o oddalenie apelacji pozwanej oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Obie apelacje podlegają oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Ustalenia faktyczne poczynione przez sąd I instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne.

Jeśli chodzi o apelację powoda, zarzut naruszenia art. 347 k.p.c. nie zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z tym przepisem, po ponownym rozpoznaniu sprawy sąd wydaje wyrok, którym wyrok zaoczny w całości lub części utrzymuje w mocy albo uchyla go i orzeka o żądaniu pozwu, bądź też pozew odrzuca lub postępowanie umarza.

Konieczność orzeczenia o żądaniu pozwu po uchyleniu wyroku zaocznego zachodzi wówczas, gdy sąd zamierza wydać rozstrzygnięcie odmienne od objętego wyrokiem zaocznym. Nastąpi to przede wszystkim w przypadku oddalenia powództwa, ale nie tylko. Do odmiennego rozstrzygnięcia dojdzie również wówczas, gdy np. sąd rozkłada zasądzone świadczenie na raty bądź uwzględnia powództwo zmienione po wniesieniu sprzeciwu. W sprawie niniejszej po wniesieniu sprzeciwu powód rozszerzył powództwo. W związku z powyższym sąd zobligowany był rozstrzygnąć o żądaniu zmienionym w stosunku do żądania pierwotnego. Uwzględniając powództwo także co do odsetek, sąd orzekł o żądaniu pozwu odmienne. Uchylenie wyroku zaocznego i orzeczenie o żądaniu pozwu było więc w świetle art. 347 k.p.c. działaniem prawidłowym.

Jeśli chodzi o apelację pozwanej, rację ma sąd I instancji, że pozwana nie udowodniła, że spadek obciążony był długami a mianowicie, że udzieliła C. W. pożyczek w kwotach 30.000 zł. 30.10.2009r., 16.000 zł. 25.09.2012r. oraz 165.000 zł. 29.09.2011r. Pozwana załączyła do akt kserokopie oświadczeń podpisanych rzekomo przez C. W. (k.150-152), nie złożyła natomiast oryginałów tych oświadczeń pomimo wyraźnego żądania powoda (k.186). W odpowiedzi na sprzeciw powód wniósł o zobowiązanie pozwanej do złożenia oryginałów oświadczeń celem dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego grafologa na okoliczność, czy podpisy znajdujące się pod oświadczeniami pochodzą od C. W. (k.186). Niezłożenie oryginałów w/w oświadczeń uniemożliwiło przeprowadzenie dowodu z opinii grafologa. Niezależnie od powyższego, powód domagał się aby pozwana złożyła do akt dowody potwierdzające formalne przekazanie pieniędzy takie jak potwierdzenia przelewów bankowych czy inne dowody wpłat (k.186). Pozwana nie zareagowała na w/w żądania powoda a na rozprawie 6.11.2020r. jej pełnomocnik oświadczył, że fakt, iż pozwana miała przekazywać C. W. pieniądze na wykup lokalu przy ul. (...) jest przywołany przez nią z tego względu, że ma przemawiać za przyjęciem, że powód nie jest uprawniony do żądania zachowku (k.199). Na pytanie przewodniczącej pełnomocnik pozwanej oświadczył, że nie zgłasza żadnych wniosków dowodowych (k.204). Wnosząc apelację pozwana nie załączyła oryginałów oświadczeń C. W. o zaciągnięciu pożyczek i nie wносиła o przeprowadzenie dowodu z w/w oryginałów. Zgodnie z art. 253 k.p.c., jeżeli spór dotyczy dokumentu prywatnego pochodzącego od innej osoby niż strona zaprzeczająca, prawdziwość dokumentu powinna udowodnić strona, która chce z niego skorzystać. W świetle powyższego przepisu pozwana nie udowodniła prawdziwości złożonych kserokopii oświadczeń C. W..

Dodać należy, że pozwana nie udowodniła, iż C. W. dokonał zamiany lokalu komunalnego na zadłużone mieszkanie spółdzielcze, oraz że nie posiadał środków finansowych na uiszczenie wymaganego wkładu spółdzielczego. Nie złożyła aktu notarialnego z 14.11.2011r., na mocy którego C. W. nabył odrębną własność lokalu ani aktu notarialnego, na mocy którego C. W. nabył spółdzielcze prawo do lokalu, zatem nie wiadomo jakie środki finansowe zostały przez C. W. wyłożone na dokonanie w/w transakcji. Pozwana nie udowodniła też, że na rachunku bankowym posiadała środki finansowe na udzielenie wskazywanych przez siebie pożyczek.

Rację ma sąd I instancji, że pozwana nie udowodniła również, iż C. W. zaciągnął pożyczki u innych osób, oraz że spłaciła te pożyczki po jego śmierci. Ocena dowodów dokonana przez sąd I instancji nie narusza art. 233 par. 1 k.p.c. Wnioski wyciągnięte przez ten sąd zgodne są z zasadami wiedzy, logiki i doświadczenia życiowego.

Rację ma sąd I instancji, że ruchomości ujęte w spisach sporządzonych przez pozwaną nie posiadają wartości rynkowej. Są to głównie rzeczy osobiste spadkodawcy, część z nich np. książki, może mieć wartość pamiątkową dla osób najbliższych, nie zostało jednak wykazane, że możliwe jest ich zbycie i uzyskanie określonej kwoty pieniężnej, inne np. leki, ubrania, pościel nie posiadają żadnej wartości.

Chybione są zarzuty pozwanej dotyczące naruszenia prawa materialnego.

Rację ma sąd I instancji, że prawidłowa wykładnia art. 1000 par. 1 k.c. nakazuje przyjąć, że status spadkobiercy nie wyklucza możliwości wystąpienia z roszczeniem o zachowek wobec obdarowanego przez spadkodawcę (zob. uzasadnienie wyroku SN z 30.01.2008r. sygn. III CSK 255/ 07 Lex). Niewątpliwie pozwana jest osobą, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę podlegającą doliczeniu do spadku, zatem zobowiązana jest zapłacić powodowi sumę pieniężną tytułem należnego mu zachowku.

Obdarowany jest obowiązany do zaspokojenia roszczenia uprawnionego do zachowku tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny (art. 1000 § 1 zdanie drugie). Kodeks cywilny nie precyzuje jednak, w jaki sposób należy ustalać wartość owego wzbogacenia. Podobnie jak w przypadku odpowiedzialności z art. 999¹ należy przyjąć, iż wskazane jest odwołanie się w tym zakresie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 k.c., art. 406 k.c., art. 409 k.c.). Niewątpliwie pozwana otrzymując od spadkodawcy darowiznę w postaci odrębnej własności lokalu wzbogaciła się o wartość tego lokalu (o tę wartość zwiększyły się jej aktywa). Nie wykazała przy tym, że pokryła długi spadkowe i na skutek tego nie jest już wzbogacona lub, że wartość wzbogacenia uległa stosownemu zmniejszeniu z innych przyczyn. Pozwana nadal jest właścicielką darowanego jej lokalu, zatem nadal jest wzbogacona, granice

tego wzbogacenia stanowi rynkowa wartość lokalu, którą sąd I instancji prawidłowo ustalił. Apelacja nie podważa tej wartości.

Prawidłowo ustalił sąd I instancji, że powodowi przysługuje zachowek w wysokości połowy udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym Zarzut naruszenia art. 991 par. 1 k.c. jest chybiony.

Chybiony jest zarzut naruszenia art. 481 par. 1 i 2 k.c. i art. 455 k.c. Skoro pozwana otrzymała wezwanie do zapłaty zachowku w marcu 2015r. (k.167, pozwana nie przeczy tej okoliczności), to zgodnie z art. 455 k.c. winna spełnić świadczenie niezwłocznie, trafnie zatem sąd I instancji zasądził ustawowe odsetki od zachowku od 1.04.2015r. i swoje stanowisko w tym zakresie należycie uzasadnił. Brak jest podstawy prawnej do zasądzenia ustawowych odsetek za opóźnienie dopiero od daty wyrokowania. Nie ma racji skarżąca, że roszczenie powoda stało się wymagalne dopiero z chwilą wyrokowania. Zachowek jest świadczeniem pieniężnym, mającym charakter długu spadkowego (art. 922 par. 3 k.c.), zatem świadczenie z tego tytułu powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu do wykonania.

Chybiony jest zarzut naruszenia art. 5 k.c. Sąd Apelacyjny podziela w tym zakresie ustalenia i wywody sądu I instancji. Apelacja stanowi jedynie polemikę ze stanowiskiem sądu I instancji i nie przywołuje argumentów, które mogłyby być przedmiotem analizy sądu II instancji. Twierdzenie, że powód uporczywie nie utrzymywał kontaktów z chorym ojcem po 2009r. nie zostało wykazane. Ojciec nie poinformował powoda ani o zawarciu małżeństwa ani o aktualnym miejscu zamieszkania ani o stanie swego zdrowia. Rację ma sąd I instancji, że nie sposób przyjąć, iż brak kontaktów pomiędzy powodem i spadkobiercą wynikał ze złej woli powoda.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia apelacji pozwanej i z mocy art. 385 k.p.c. oddalił ją.

Na podstawie art. 100 k.p.c. koszty procesu za II instancję zostały wzajemnie między stronami zniesione albowiem obie strony przegrały w zakresie wniesionych przez siebie apelacji.

Joanna Piwowarun – Kołakowska Ewa Kaniok Edyta Jefimko